

ИЗЛАЗИ

четвртком и недељом

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНА

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

*Претплату примају све поште
у Србији и иностранству.*ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
*Уредништву „Звезде“
Коларчева улица бр. 10.*НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Коларчева улица бр. 10.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

Уредник: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

„ГРОВОВИ“

Стазама тајним будућности људске
Човек непрестано у напредак греди;
Трње и цвеће украшују груди,
Узастопце сен му целим путем следи.

Не! Она је напред. Човек сен је права.
Са дивљачким трком своју срећу тражи.
А њу скрива трње грехова човештва
И варљивим дахом људске јаде блажи.

Нанаја ли когод са тим јадам груди —
О, на том се застор будућности диже:
Са трошного трона у тами се гледа
Како по том гробљу у незнаност гмиже.

+ К. Абрашевић.

СРБИНЧЕВИ

(ОДЛОМАК ИЗ РОМАНА **Златно Срце**)

— МИЛОШ ЦВЕТИЋ —

(НАСТАВАК)

— Шта мислиш да је то?

— Па јамачно нека женска хаљина, — одговори Мирко.

— То је зубун баба Јелисаветин, а ово су свилени бели скути и свилена бела кошуља, — показав руком на ствари у другом крају фијоке — у том се оделу венчала. То је једно од последњих одела, што га Сркињице понеше у својим највечанијим часовима.

— И доиста лепо, куд камо лепше од данашњег. А исто је тако лепо, што га тако чувате и поштујете.

— То су светиње у Србинчевој породици, — рече Ђура поцосно и с особитим унутарњим задовољством. — Ђура затвори фијоку и окрете се с Мирком, те му показа између прозора велику икону Св. Ђорђа, на белом коњу и с големим копљем у руци, којим је пробо аждају и пред којим тињаше

жижак у првеној чашици, ширећи румени зрачак по соби, а чашица стајаше у богатом и великом сребрном кандилу. — А ово је наше крено име, наша слава.

— Дакле, ти славиш Св. Ђорђа?

— Да.

— И пред њим гори увек кандило, а не само у очи недеље или свеца?

— Вавек. О овом кандилу брине се само домаћица. Она га чисти и брише, она мења стењак и уљем долива, јер оно гори и дању и ноћу и кад би се кад тад угасило, значило би: да ће се живот једног од Србинчевих угасити. А ево десно на зиду оружје.

Мирко застаде и отвори очи.

— Ево, ово је оклоп и шлем војводин, оца мога прадеде. Ово је његово копље, за које веле да се борило још на Косову и пробадало груди Муратових јунака. А овај његов палаш, веле, да је поклон од Ђурђа Смедеревца.

Мирко не рече ни речи, већ се само прекрсти и пољуби копље.

— А ово је оружје капетана Ђуре, мога прадеде. Ово његов шлем, ово панцир-кошуља, ово железне рукавице, а ово буздован и палаш. За палаш веле: да је још од Змај-Деспота. Све ово закопао је браца Мита, још у почетку буне ноћу у врту и тако нам сачувао.

Мирко уздахну дубоко блаженим уздахом, стиште руку своје пријатељу, загрли га и пољуби. — Не умем да ти захвалим, на томе, што си ми ово показао.

— Па имаћеш ти још прилике..

Павле уђе и прекиде Ђуру. — Марко вели: саонице су спремне.

— Да га још који пут видиш и да га се сит нагледаш — доврши Ђура своју реченицу.

— Саонице су готове, — понови опет Павле.

— А! добро, добро; — одазва се Ђура — ево нас. А гле! та ти сад не замуцкујеш?

— Па госпођа Јованка ме, знаш, онако прекори, а ја одох на бунар, па готово пола ведра испих а другу полу сручих преко главе. А пећу ти више никад вино уз пост огледати, ма све ускисло и претворило се у сирће и ма га никад моја уста и не окусила.

— А по који пут се то заклињеш?

— Е, овога пута ћу за цело одржати, — говораше Павле идући за њима, — грдно се осрамотих! — и ту десном руком показа на Мирка, а левом шаком заклањаше десни оораз.

— А јеси ли нам све спремио?

— Јесам, да како, — одговори Павле једнако држећи руку на образу.

— Е сад још само да се јавимо женама, па у саонице — и у разговору већ стигоше пред кухињу и куцнуше у врата. — Ми одлазимо.

— Срећно, срећно и пријатно. Знамо већ — одазваше се женски гласови. — Докле се вратите бићемо и ми готове.

— Е па збогом!

— Збогом и пријатно, — одазва се још једном весели звук гласа учитељеве Славне.

Пријатељи примине шубаре од Павла, пата коше их, отворише врата од стакленог трема, скочише у саонице; Марков Јоца уклони се испред коња, снег прену на све стране, а саонице излетише кроз велика врата на улицу. Коњи само фр-каше а снег се разлеташе.

— Марко као да погађа моје мисли, видиш, ударио је на лево, — рече Ђура тихо Мирку, па онда настави гласно, — Добро си ударио Марко, него овако до цркве па онда сврати на лево, па ће мо унаоколо крајњом улицом на главну улицу што води у Бечеј. Знаш, крајњим се улицама теже гради пртине, јер мање света пролази.

Марко не одговори, није потребно, њему је свака господар Ђурина света. Пранорци звече, звонца звоне, коњи искосирили вратове и затурили главе па само фрчу, размахују ногама, а снег одлеће као ситно туцани бели шећер, преко Марка, Ђуре и Мирка.

— Како би било да у Бечеју свратимо мало код младога пона Аркадија? Он је канда и твој школски старешина.

— Јест. Али се бојим да ћемо се задржати код њега, а моја Славна мора сутра да порани те да доврши и спреми за Божић — одговори Мирко.

— Е па онда ћемо свратити само у велику спахинеку гостионицу, да попијемо само по једну каву и да се коњи мало издувају.

— Добро.

— Гледај молим те, како се око подне још стуштило са свију страна, па и не опазисмо да се већ и смркло. Али још се по мало види.

— То је због снежне белине, а и знак да се по мало дижу облаци и да ће за које време престати да снег пада.

У тај мај забели се црква, а саонице скренуше у лево и одоше својим путем.

У кухињи се ужурбали, па раде ли раде. Са хат и више трајао је без разговора и без одмора.

У ходнику се зачуше корацаи.

— А ево нам браца Ђуре и Мирка, — кликну весело госпођа Славна.

— А и вечера је готова, — рече Макрена задовољна.

Врата се од кухиње отворише, а глава Ђурина појави се између крила и довратка.

— Јесмо ли се одоцнили, Јованка?

— Нисте, драги мој.

— Дошли сте баш као наручени, — додаде опет весело Славна.

— Случајно се нађох са спахијом Парчићем. А лепо говори српски, само што мало заноси на буњевачки. Баш ми је мило што се састадох са њим. Он је ретко овде, ово му је ваљда први пут после буне. Први састанак, па реч по реч, те се ето задржасмо. Не срдите се, је ли?

— Боже сахрани, драги браца Ђуро.

(СВРШИЋЕ СЕ)

БАГИТАХРА (ХАЈНЕ)

Ко укочан Багитахра стоји,
Дане, ноћи и године броји —
Стеже зима, а лето га пржи,
Руке небу издигнуте држи.

Багитахра на муке се даде.
Брама реши да му смањи јаде;
И чим Вечни са висина рече —
С неба Гангес отпоче да тече.

А ја залуд једино због тебе,
Овог света мучим, кињим себе —
С твога ока, моје мило лане,
Ни кап једна неће да ми кане...

Пожаревац, 12. X. 99.

М.

ПРЕПИСКА

— ПРИПОВЕТКА У ПИСМИМА —

ИВ. СЕРГИЈЕВИЋ ТУРГЕНЈЕВ

Пре неколико година био сам у Дрезди. Одсео сам у гостионици. Лутајући по граду од раног јутра до мркле вечери, није ми било потребно да се упознам са својим суседима, док са свим случајно не сазнадох да се у гостионици налази и неки Рус — болесник. Упугим се одма њему, и нађем човека са свим јектачава.

Дрезда ми беше већ досадна и ја се преселим код свога новог познаника. Седети са болесником досадно је, али је и та досада по кадшто пријатна, а уз то ми болесник не беше тужач но је радо разговарао. Трудими смо се свакојако да прекратимо време: играсмо дурака, разговарасмо о доктору и т. д. Мој земљак причао ми је о томе са свим ћелавом Немцу на његов рачун разне лагарије, које је доктор свакад „давно предвиђао“; увек му се подсмевао, кад се чудило ма каквом необичном случају, бацао је његове лекове кроз прозор и т. д.

Ја сам више пута примећивао своје пријатељу, да не би рђаво било послати по кога бољег лекара, док је још време и да се са болешћу не треба шалити. Али се Алексије (мој се мозаник звао Алексије Петровић С...) увек оштро изражавао о свима лекарима у опште, а о својим нарочито, и најзад једне јесење вечери на моје непрестане молбе одговори тако сетним изгледом, тако тужно махну главом и тако се чудновато осмехну, да сам се нашао у некој недоумици. Те исте ноћи Алексију погорша и он су-гра дан умре.

Пред саму смрт измени му се обилна веселост. Претурео се немирно по кревету, уздисао је, тужно је погледао око себе... ухвати ме за руку и усињавајући се проговори: „тешко је, заиста, умрети“, па зарони главу на узглавље и сузе га облише. Нисам знао шта ћу му рећи и ћутећи седео сам крај његова кревета. Алексију ипак беше мило то последње, и ако позно сажаљење. — „Чујте,“ — рече ми, „наш ће доктор до мало час доћи, али ће ме затећи мртва. Већ замишљам његово преишано лице“... И умирући, побринуо се да му се посмехне. Замолио ме да му све ствари испошљем у Русију рођацима, изузимајући мали свежањ, који ми је дао на сећање.

У том свежњу беху писма неке девојке Алексију и копије његових писама њој. Било их је свега петнаест. Алексије Петровић С... познавао је Марију Александровну Б... одавно, још из детињства. Алексије је имао брата од тетке а Марија Александровна сестру. У ранијим годинама живели су сви заједно, потом су се разишли и дуго се не видеше, док се нису опет сви случајно једнога лета састати у селу и тада се Алексијев брат заљуби у Марију Александровну а Алексије у њену сестру.

Лето прође и кад јесен наста, они се растадоше. Алексије као наметан човек, увиде у скоро да није са свим заљубљен и мирно се расгаде, са својом девојком. Брат његов пак дописиваше се још годину две дана са Маријом Александровном, али на крају увиде да несавесним путем обмањује и себе и њу, и такође заћута.

Могоа бих ти, драги читаоче, много што шта рећи о Марији Александровној, али боље је да је ти сам познаш из њених писама. Алексије јој је писао први пут тада, кад је она са свим престала да се дописује са његовим братом; он се онда десио у Петрограду, изненада је отпутовао за границу; разболи се и у Дрезди умре. Ја сам се решио да његова писма општамнам, надајући се опростају од стране читаоачеве, а нарочито с тога што та писма нису љубавна. Сачувај Боже! Љубавна се писма обично читају само између два лица (за то имамо хиљаду примера), но већ трећем она су неспособна, ако не и смешна.

I

Алексије Петровић Марији Александровној

7. марта 1840 год. Петроград.

Драга Марија Александровна,

Чини ми се да вам до сад нисам ни једном писао и тек сад вам пишем. Истина, зар нисам члдно време изабрао? Али ево шта ме је на то нагнало. Данас је био код мене *mon cousin Théodore* и, како ћу вам рећи, испричао ми је велику тајну (он иначе ништа не прича) да је за-

љубљен у њер неког овдашњег господина и да је намеран женити се овог пута неодложно, и зато је већ учинио први корак — објаснио се!

Ја сам, разуме се, похитио да му честитам тај, по њега, пријатни акт; он се одавно мучио са објашњењем и ја признајем да сам се у неколико изненадио. И ако знам да је између вас био све свршено, ипак, мени се чини... Једном речи, ја сам се изненадио. Данас сам се спремао да одем мало у госте, али сам од тога одустао и остао дома у намери да мало проћаскам с тама. Ако вам није пријатно да ме саслушате, баците одмах писмо у ватру. Кажем вам да ћу бити отворен и ако осећам да ви имате потпуно право сматрати ме као човека прилично наметљива. Али знајте да ја не бих ни узео пера у руке, кад не бих знао да ваша сестра није с вама. Она ће, како ми рече *Théodore*, гословати целога лета код ваше тетке г-ђе Б... Бог нека јој да свако добро.

И сад знате од куда је све... Али ја вам нећу предлагати своје дружбе и т. д.; ја се, у опште, клоним крупних речи и „срчаних“ излива. Почињући ово писмо, ја сам просто ишао за неким тренутним нагоном ако се и таји у мени какво друго осећање, нека оно дотле остане.

Нећу вас такође ни тешити. Тешећи другога, људи, већим делом, желе да се што скорије опросте непријатног осећања нехотичног, самољубивог сажаљења. Ја разумем искрено, топло саучешће, али такво саучешће не треба од сваког примати. Молим вас да се не љутите на мене, јер расрдививши се, ви ћете, вероватно, прочитати моју посланицу до краја.

Али какво право имам ја да вам пишем, да вам говорим о својем пријатељству, о својим осећајима и утеси? — никаквог, са свим никаквог, ја то знам, и једино се уздам у вашу доброту.

Знате ли ви на шта личи приступ мога писма? Ево на шта: ма који господин Н. Н. улази у гостинску собу какве госпођице, која га није никако очекивала и која је, можда, чекала другога. Он се присећа да је дошао у невреме, али ипак ваља нешто радити. И он седе и почиње разговор... Бог зна о чему: о поезији, о природним лепотама, о користама доброг васпитања, једном речи, о обичним стварима у таквим приликама. Али је дотле прошао првих пет минута а неочекивани господин заседа, госпођица се покорава својој судбини, г. Н. Н. се окуражи одахне и почиње разговор — како уме.

Али не гледајући на сва та „разглагољствија“ и мени самом није лако. Ја видим пред собом ваше зачуђено, у неколико и гневно лице; осећам да ви не можете а да не претпоставите код мене ма какве скривене намере, с тога и ја, као какав Римљанин, учинивши глупост, величанствено се увијам у своју тогу и не дишући, очекујем ваш последњи приговор.

Допунтате ли, управо, да вам наставим писати?

Остајем искрено и душевно предан вам
Алексије С...

(НАСТАВИТЕ СЕ)

SHINDA USAGI-UMA

— АНТОН ХЕНЗЕЛ —

Пре много година живео је један побожан бонза*) у неком малом храму у провинцији Хонану. Држали су га готово за свеца: тако му је савршен био живот, тако му је озбиљно и строго било лице.

Устајао је редовно пре зоре, молио се Богу по вас дан, стрпљиво саслушавао будаласто брбљање младих девојака и старих жена што су ревностно походиле његову светињу, и искрено се радовао кад чује како звекне новац у ковчежићу на жртвенику. Био је узор своме реду, реду који свој век проводи не радећи ништа.

Иза маленога олтара у храму био је гроб, брижљиво ограђен дрвеном решетком, кроз коју су верни пружали своје руке да додирну плочу што је покривала кости свечеве, те да се тако опросте од стотине хиљада грехова човечанских, — јер чудновата је моћ једног мртвог свеца

Бонза је имао помоћника, као и сви други из његова реда, и једног белог магарца, кога је његов помоћник употребљавао кад би одлазио вернима што су далеко становали, јер побожан човек који се непрестано моли Богу не може мучити својих ногу као амалин.

Из године у годину углед светиње и њена чувара постајао је све већи. Чак се причало да се чудесна моћ светих реликвија пренела на лице њинога бонзе, и да су се многе побожне хаџије ослободиле својих греха просто тиме што су погледале староме у лице или се дотакле краја од његове одеће.

Верни су доносили боговима вина, живине и слаткиша, и олтар је био претоварен жртвеним даровима. Кад би бонза и његов помоћник појели свој мршави ручак од пиринча и напили се воде са извора, богови би их гледали смешећи се милостиво. Било је дивно чудо колико су те боговеке слике биле сјајне***) и како су грамжљиво гутале жртвене дарове, не остављајући у судовима ни мрвице а од вина ни мириса, да се могу потврдити њихове слуге. Али бонза не жуди за опојним пићем, нити жели забрањеног јестива као обичан грешник, — јер он је свети створ на се одвојено од свих таштих ствари.

Бонза је међутим под утицајем своје свѣтости бивао све дебли, а његов помоћник све згебавији.

Тада по земљи — аох јада — завлада глад. Јадни људи нису више могли приносити боговима дарова, и млади свештеник, који није имао никакве чудотворне моћи, осуши се као вејка и ослаби као тринут препрани сак, а стари оста дебео као ужирен прасац.

Кад су једнога јутра, механички, читали своје молитве, помоћника уједном издаде снага и заборављајући свој завет, крикну: „Не могу више! Шта ти то радиш кад не једеш ништа а тако си дебео?“

Неколико минута његов претпостављени није могао од чуда рећи речи. А за тим ће строгим гласом: Сине, мораш више веровати. По тринут на дан додирујем кости свечеве иза олтара, па ми то одржава снагу. *Namu Amida Butsu!*“

*) Свештеник будистанске вере.

Пр.

**) *saki* се зове у Јапану омиљено пиће сиправљено од пиринча.

Пр.

Млади је духовник премишљао о овим речима и закључио да и на себи окуша утицај реликвија. Тога истога дана, после подне, кад је његов мајстор пустио преда се неколико болесних жена да му исприповедају своје јаде, увуче се он у свету гробницу, пружи руку кроз решетку и дотаче — врг, какав су обично носиле хаџије. „Милостиви богови,“ прошапта, ово је, мора бити, каква свечева реликвија. „Јамачно је њена чудесна садржина дала снаге моме мајстору те је тако дебео и округло. Што је једном мило, то је другоме драго!

Тресући суд и доносећи га до свога пиџамтога носаче рече: „Неће ништа штетити ако окушам.“

Са страхопоштовањем извади дрвени запушач из грлића бодина, приљуби је на сухе усне, затвори очи, и — би окренућен. Преко ноћ, као вели мајстор му мирно спава, па устаде са своје постеље и поново се ушуња у гробницу. Хтео је да обнови ону смирену молитву од после подне, али — крај решетке је седео бонза са празним вргом у руци.

„Сине,“ стари ће озбиљним гласом, дохоци храмовени вису више довољни за двојицу; чкала из дана у дан све је мање и знања ће се верна животиња ускоро осушити као и ми. Узми је на иди у земљу где нема глади. Мене остави овде на моме месту — да умрем.“

Затим ослабљен постом и молитвама паде на гроб, и засна као дете на мајчину крилу.

У зору се диже млади свештеник и баш кад се хтеде кренути на пут, бонза га зовну slabим гласом: Врати се да те благословим, иначе нећеш имати среће.“

Младић се врати, и примајући на колени: ма благослов, размишљаше: Што се дуже задржавам овде, све ме више мори глад. Морам ићи те потражити какво место, где ћу се моћи одати својој вери у свој чистоти. А како људи воле лаж и обману!“

Али и ако је тако мислио, ипак на благослов свога мајстора одговори „*Namu Amida Butsu.*“

Затим се опрости, поше на магарца и окрете леђа маломе храму да потражи други крај. То је учинио уздишући на подмуклоост свога мајстора, и поздравом држећи да ће га богови казнити за овај грех.

„Ах!“ тужио је. „Да могу, однео бих свете мошти и положио их на какво освешћено место, где бих се одао побожним посматрањима од јутра па до мрака! Крај свег свога угледа мој је штетовани учитељ, бојим се, у дубини душе лицемер и он је био више што су га верни приносили а не богови.“

Тако премишљајући он је јахао све даље и даље, док не дође у земљу где није било ни мало глади, где су људи ходали пуних стомака, где су жене биле побожне а свештеници добри, и његово магаре уживало на слаткој трави крај друма.

Једнога дана, кад је сунце стајало високо на небу, уједанпут се животиња, која је дотле била чила и весела, поче трести, паде на колена, последњи се пут помоли боговима па скапа. У овој неочекиваној беди млади је бонза готово онемио био од јада. Клеко је крај непомична тела, кршио руке и запомагао једно за другим! „*Namu Amida Butsu! Namu Amida Butsu!*“

Док је он овако давао одушке своме болу, приближи му се један човек, чије је одело показивало да је љубимац богова (лудак или идиот) и пошто га је гледао неко време, рећи ће му подружљиво:

„Да дивна чуда! Бонза што призива Буду у правој вери! Шарлатан што гута своју рођену медицину! Ево, ти узми моју одећу, а мени дај своју кезу (свештенички огр-тач). Кад не знаш шта да радиш са својим мртвим братом, могу ти ја рећи. Ти треба да будеш будала, а ја бонза.“

„Не знам шта хоћеш да кажеш тиме,“ сговори јађени свештеник. „Шта да радим ако Буда ову јадну животљу не враги у живот.“

Будаласти приђе тик у: о-калошљенога бонзу на му прошапта: „Од те ћеш мршине створити себи леп живот!“

„Не разумем те.“

„Не разумеш ме? Ха, ха! На ко је год нас двојице будала?“

„Како ја могу живети од једне мртве животиње?“ упита свештеник. „Да је то још каква светица, онда би добро било — али магарац — Nani Amida Butsu!“

На то будаласти узвикну презриво на та тим рече: „Истина би требало да се променим. Но чуј ме казаћу ти шта ћеш радити. Покри мршину земљом, клекни мало даље од ње, па на свој глуни начин стани призивати Буду и говорити људма што прођу крај тебе: „Ако хоћете да се сачувате од беде у будућности онда подарите мален дарак за храм над гробом овога праведника.“

Бонза је у чуду гледао у њега на га запита: „А куда то да је одвучем?“

„Делаче,“ одговори љутито будала, где си ти поцрпао своје знање? Зар ти не знаш да има много верних незналица који ће то сматрати за тело каквога свеца, па теби дати грднога новца? Тако мртвих богова волео бих да сам на твеме месту! Хоћу да пукнем смејући се твојој глупости.“

Мањући презриво главом, оде.

Кад бонза изгуби из вида будалу, брижљиво затрпа животињу земљом, клече на колена, неколико корџка од брежуљка мету преда се свој чанчић, па стаде час призивати Буду, час довикивати људма што су пролазили крај њега: „Ако хоћете да се сачувате од беде у будућности, онда уделите коју пару за храм над гробом овога праведника.“

Кад се мрак спустио, чанчић је био пун пунџит новца, а бонза је те ноћи и јео и пио као и сваки други грешник. Сутра-дан опет седе на своје место крај гроба и стаде молбама и кукњавом својом будити сажаљење у људи.

Пред вече, кад је сунце било из заласку, виде где се сиромаш један зидар враћа кући са тешке надице.

„Сине,“ рећи ће, „ако хоћеш да ти се опросте греси за хиљаду година, онда подигни ограду око гроба овога праведника.“

Бадава се несрећник отимао говорећи како је мртав уморан.

„Радом од три-четири часа, ослободићеш се за хиљаду година мука у паклу,“ једнако му је понављао бонза.

Још звоно са храма није било огласило час рате (поноћи), а будала је подигао око гроба лепу ограду и отишао кући да умре од умора.

После месец дана место ограде стајао је чврст зид а бонза је ту близу подигао и себи лепу кућицу. Ускоро за тим над гробом се подиже мален храм, олтар би украшен глатом и лаком, и набрзо овде поста чувено свето место за хаџиљук, јер су „праведникове“ мошти за дивно чудо

правиле чуда; глу и су поново могли чути, слепи видети, хром и су бацали штаке, а неми су почињали говорити.

Све то, наравно, није било једна дана. Међутим бонза је дебљао и гојио се; кад је ходио, није у земљу гледао, а кад је јео и пио, друго је што узимао: а не пиринач и воду. Око њега се скупи гомила обојега пола, и, како су говорили, нико се није могао опирати његовом благом осмеју.

Кад је једнога дана премисљао о ништавности овога света и о младостима у целибату, паде му на ум његов стари учитељ, бонза хонански, те намисли да га посети; хоћу, вели, да му покажем глупост оне речи мудрачеве: „Чудесна је мудрост у стараца, а јадна безазленост у младића.“ Сматрао сам га некада за варалицу зато што је у светињи закрио своју боцу вина. Ах, он је био једна безазлена будала, који је огрешно душу само једним грехом, а ја сам их међутим почињо толике и преварио милионе побожних људи. Моја посета нек буде корак помирењу; добрме ћу оцу однети свога најбољег сѝка.

После неколико дана крену се на пут, праћен гомилом побожна света, који је трошкове око пута узимао на се и веровао да се тиме опрашта својих греха. Таман сјајни светлосни извор усахну иза позлаћених облака, а тврма стиже до маленога храма, у коме је бонза проводио мирне дане свога искушења. Ма вратима је баш стајао глуни свештеник, па своје слабе очи засенио руком што му се једнако тресла.

„Ах!“ прошапта старац кад се тврма приближи. Ко нам то долази? На то је „бишоф“ што води хаџиски сировод побожних дувни. Nani Amida Butsu!“

Док је он то говорио гост му приђе, клече и проговори: „Свети оче, ја сам бедни твој ученик. Зар си заборавио тог маленог створа?“

Ово је он говорио само због људи, јер, у ствари, он је презирао тога што је толико време био задовољан тако жалосним местом. За тим устаде, заповеди својим слугама да унесу у светињу неколико позлаћених судова, па рече својим пратиоцима: „Идите у крчму ту близу, док се не вратим вама. Желео бих бити насамо с пречасним оцем.“

Стари га одведе свечову ћивоту и, кад слуге одоце, седе, па ће рећи госту да и он то учини, говорећи: Сине, Буда ти је јамачно уделио свој благослов.

Дебели бонза узме из једнога сандука боцу Нана-закаги (развијен цвет), извуче зубима запушач, напуни две шолице дивнога пића и пружи једну својој старој мајетору; за тим седе и стаде причати своје доживљаје. У својој ревностном говору заборави да исприча о својој суерету с идиотом, те се стаде разметати његовом идејом као својом рођеном. Док је он говорио, домаћин га је слушао с полузатвореним очима и најзад ће проговорити: „Чудесна је мудрост у младића, а јадна безазленост у стараца.“ Па онда пружи своју шолицу да је поново напуни и осмехну се добродушно.

Госту се то виде као ласкање, па дође дотле да стаде исмењивати свога старог учитеља велелећи: „Па мудраци су у ствари биле праве незналице. Само младићеско општоумље може што пронаћи. Док ти животариш крај моштију правог свеца, ја живим у изобилју крај гроба једнога магараца. Е признај, свети оче, да се можеш чему научити од свога ученика.“

Стари га погледа радознало, па одговори озбиљно: „Сине ја ти не завидим на твоме дивном храму, на твоме сјајноме олтару, на твојој речитости; не завидим ти што је толико њих које си обратио у веру, нити ти завидим на твојим ковчезима пуним злата, нити на твојим лепим снашама: заслужио си плодове свога рада (рекав то по други пут пружи своју шољицу да му је напуни). Ја само тежим за још већим савршенством. Но немој се одвећ поносити својим лукавством, а пре свега немој уображавати да више знаш по ја. Што ти сматраш за нову идеју старо је као ови брегови што су, и egzистира у разном облику у свих вера и у свима земљама.“

За тим ће наставити тихим гласом, пружајући прет на гроб, и показујући у свом смењу своје огромне зубе: „Сине, тамо у гробници почива — мати твога магарца“

23 VII. 1899.

Превео Вост. Ђур.

БОЉЕ ИКАД НЕГО НИКАД

КРИТИЧКА ОПАЖАЊА Ив. Гончарова

(НАСТАВАК)

Тим вежбањем у осећањима а особито у љубави, заимаво се међу осталим и значајни омиљени кутић старе обломовштине

Срећом руско је друштво сачувао од пропасти застоја спасоносни прелом. Из виших сфера владе синуди су зраци новог, бољег живота, продрле су у масу публице испочетка тихо, потом гласно, речи о слободи, гласници што су објављивали крај сељачкоме ропству. Даљина се размицала помало и открила светлу перспективу будућности.

У књижевности су смелије стали одјекивати гласови представника нових идеја

Дакако тај нов дах проже и моју мисао и фантазију. Ја сам свршио *Обломов* и оквири потоње епохе тј. *Буђења* стадоше ми се више размицати.

Двадесет година трајало је писање тога романа — друкчије није могло бити. Роман је писан како је текао сам живот те периоде.

У *Обронку*, на мојим пијмејима, у маленом језеру, огледало се стање врењ, борба старог с новим.

Ја сам пратио реалне ове борбе у познатом ми кутићу, на познатим личностима.

Пратио велим а требало би рећи гледао и прагао, чак не мислећи како примчивим уображењем примам у се личности и појаве, обојене бојама тренутка, и таквима их враћам натраг т. ј. стављам на хартију. У том је сав процес.

Ја сам не могу гледати на своје романо друкчије до у њихној суцесивној вези. Живео сам у три епохе, и оне су оставиле трага на мени и на мојим делима, у животу који ми је био пристуначан, колико ми је достало снаге и талента.

Рајски је у завичају објавио исту војну старом, преживилом. Он ратује с бабушком, препаре се, лути се, али је воли као матер; бори се с Мартом и с Вјером. Али се бори из корисних изгледа и с двома последњима као и с вјеловодовом. Машта раздражена њиховом лепотом вуче

га да их победи. Но једна га обезоружава својом детињском чистотом, друга свесном снагом.

Бабушци попушта зато што и сам, и ако се бори против мекуштва, госпоштине и старог начина живота, радо спава на меканој постељи, добро једе, и чак као прави син Обломова гуњајући даје Јегору да му скида ципеле, *Обломов* је захтевао да му *Захар* обува чаране.

Сам он живи под јармом још неизоставнога сељачкога ропства и обичаја што су тада постали, и с тога се бори само речима а не делом: светује бабушку да распусти сељаке на све четири стране и да их пусти да раде што хоће, а сам се не меша у посао и ако је имање његово.

То колебање и неодлучност сасвим су природни: колебало се цело руско друштво и сваки његов кутић. Крутни и значајни преврати не могу се вршити као промена одећа, они се врше поступно, док сви атоми не савладају врење и не слију се уједно. Такве су све прелазне епохе.

Свакодневна штампа смејала се некад тој поступности и подругливо је прозвала *поступницима* све присталице тог мудрог закона који је староме давао да проживи своје време а новоме да се утврди без насиља, боја и крви.

Не могу да се данас сетим а да се не насмејем комичне забуне некојих стараца кад су се појавили доста оштри симптоми такозваног *нигилизма*. Ти старци нису имали ничега свога т. ј. онога што се назива мишљењем и уверењем, а међутим имали су неког самољубља да изгледају сувременни, да не заостају иза прогреса, — а како распознати шта је прогрес а шта није, нису знали, јер нису имали спреме. У штампани су се појавила, и поред цензуре, некоја смела наговештења социјалнога карактера, међу омладином се показао неки покрет, и старци су се уплашили, нису знали шта да кажу о тим књигама, о омладини — да ли да стану уз њу или против ње, тамо или амо.

Рајски је успео да сломи један стари чвор која је узалуд стрчао не дајући места новим издацима, на име старог чиновника, генерала Тичкова.

Овде се и *бабушка* заједно с њим удружила, и обоје су једним ударцем уништили ту труду ценаницу. Она је то учинила за то што је овај незаслужен положај хтео дићи више значаја што га има старина рода. Рајски га је казнио као старог подмићивача и самовољника који је свима грубо наметао свој преживели ауторитет.

И сав кутић кад се трезвено огледао, признао је истину у том факту, махну се слепога уважења према прошлости, непотребној, штетној, и одобравао је Рајскоме.

Бабушку су примили повољно сви у публици. Нико није ништа говорио противу њене слике, и ја сам слушао само похвале.

Али шта је у ствари та бабушка?

Сажет смисао целог моралног склада ове старице исказан је у самом роману. Ево тог места:

„Бабушка говори језиком *предања*, *сина пословице*, *готове сентенције* старе мудрости, али при ма каквим новим, неочекиваним за њу случајима, код ње је излазила на видик њена рођена снага и она је радила на свој рођени начин. Кроз овешталу, *неуотребљиву мудрост* код ње се *појављивала струја здравога разума*.“

Само се „*страшила помало*, (новине) и *узнемирено је тражила да је иоткрени* примерима“ и т. д.

Сав смисао њена карактера је у том да је она ста.

рица кренка, моћна, упорна. *не воли да попусти*, и ако у себи признаје да јој унук, Рајски често има право. Но она му вели и тада да ћути, *јер је млад*, каже, *да може прогитивити се бабуици*. Она воли да јој се сви покоравају и Марта јој је најмилија, *јер ће је увек слушати*. Тај мотив о послушности провлачи се у њеном карактеру кроз цео роман. На Вјеру се љути што се она удаљава, једва слуша њене савете, и из невоље, стежући срце, даје јој неку слободу.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

† Мита Коларовић — Матковски — Прослава Јоакима Вучића.

Ова је хроника врло хуле среће, као и њен писац. Требала је се појавити још пре много дана, а како се је могла појавити, кад није била ни написана! Међутим ако икад оно ових последњих недеља имало се о чему писати. Десило се чак нешто о чему један позоришни хроничар мора писати, на име, ових дана променио је светом један човек, који је оставио велики глас у Народном Позоришту, а који је сваког гледаоца, а поглавито критичара обвезао својом лепом и пријатном игром, те су сад бар они дужни да му учине последњи спомен.

Мита Коларовић, — један не само од најдаровитијих него и од најбољих глумаца у Српству, од како је Позоришта, — умро је далеко од Позоришта у једној руци баш у тренутку кад се у Београду одиграла једна сухопарна и монотона комедија под именом неке позоришне прославе. Чудна је то судба, да у тој жалости узима најмање учешћа само Позориште, коме је Коларовић био дао цео свој век и сву своју породицу.

Њега је удалило од Позоришта оно, што је до сад, све даровитије људе терало: озлојеђеност! Судба глумачка у место да се све више побољшава, она се свака даном погоршава и унижава. То прогресивно и фатално уназађивање мора да утиче на осетљивије људе и они напуштају ту кућу, да не би били сведоци пронасти једне установе, која им је тако драга, као што се људи уклањају од куће на коју се сурвала грдна несрећа.

Али је Мита Коларовић оставио дубоке трагове, који се још познају, и ако је прилично давно сишао с позорнице. У тој многобројној породици, где су сви чланови — преко дванаест! — глумци, а нема ни једног лошег, Митина кућа је била ипак најјача. Његова жена је била глумица првог реда, његову кћер београдска публика означава као prima dona, али је отац ипак био над свима њима.

Мита Коларовић је био права глумац и имао је све што је потребно једном великом глумцу — сем ваљане позорнице. Он је био бистар, веома, веома живе уобразиље и јаке фантазије, врло јаког темперамента, говорљив, и — волео је живот до последњег дана. Он је живио пуним животом свуд: и у приватном животу, и на даскама, и кад је здрав и кад је био болестан; никад он није био несрећан и експлоатисао је живот као мало ко, јер је у сваком моменту и у сваком положају откривао извесно задовољство и црпео га је шакалје, до исцрпљења. Зато су и све његове улоге дисале јаким, крпким, срећним животом. Ко је год

само једном видео Чика Миту у „Карло XII“, у „Он није љубоморан“, у „Пркос“ у „Лондонски Просјаци“ и т. д. тај већ никад више ту игру заборавити неће, и сви ће му наследници у тим улогама изгледати фадни и досадни.

Па зато ја, сећајући се његове лепе и fine игре, која ме је толико пута разонодила и развеселила, желим овде, не да га ожалим, јер он не би марио да га ко год жали, пошто је увек задовољан и срећан бивао, — него да га поменем онако како је он то и заслужио, а то је: да би и на другом свету имао толико исто задовољства колико и на овом.

Да сам одмах писао о Матковском имао бих много што шта рећи, али данас, многи су упечаци већ ишчезли, а о ситуацијама говорити сад већ није више опортуно. Кад се преварена и обманута публика прилично стигла, формулисала је ову, веома благу и општу оцену о Матковском: *он није оно што су нам обећавали*. То јест, рекламама су хтели да заведу свет и да га намаме у Позориште. Многи се на то љуте, али ја знам да су то обична чифуцка посла, о чем сам ја већ престао говорити. Кад сам ја на то свет упозоравао — било је као некакве двоумице. Сад је се бар сваки могао лично уверити — по скупе паре.

Тој општој оцени о Матковском, ја ћу додати само толико још (дефиниције ради) да је он један врло рутинирани, обичнога талента, швајцарски глумац, чија је рутината потпомогнута јако његовим спољашњим добрим особинама као: стасом, лепим лицем и јасним гласом, али који није способан са свима тим добрим странама ништа да створи, нити какву улогу да задахне правим животом. Он је играо, *као што је то научио*, а не као што би то осећао један даровит глумац, а при том се учио у једној, већ са свим забатањеној, декламаторској школи, која његову игру чини несмонљивом. Ово се нарочито односи на његову прву преставу: „Сан на јави“. „Кин“ је толико симпатична личност, да погрешке и код лошег глумца остану превидљиве. Зато је Матковски олако прошао. Тог вечера, међутим, он је имао само једну добру сцену: кад је приметно Принца Велског у ложи код Јелене. У целокупној игри његовој он ми се само у том тренутку допао. Иначе је Кина играо на најгори начин: каботенски, онако како раде рђави глумци кад се измотавају и хоће да изигравају ђенијалне вештаке, а није био у својој игри искрен и у доброј вери. Ах! кад се ја сетим Тоше као Кина! Е, ал' он је био збиља Кин у животу. Она његова зловоља — као кад је „шворц“ — па нагла срџба и гњев, као што он то планира по два три пут дневно, на оно лудо одушевљење за вештином, за лепотом! Крајан је то вештак био! И кад се он поменем да је на његовој представи била кућа готово празна, а сад је била препуна у пркос удвојеним ценама.

Што је код Матковског најнепријатније било, то је оно његово испољавање лепоте. Цело кретање његово има у себи нечег женског, а мачири су му са свим женскарошки. Гледао је да не пропусти ни један моменат, а да не покаже колико је велики и лепо развајен, па је постигао грозне резултате. Требало га је само видети онако изереног кад спава на фотељи у II чину „Кина“, па одмах стећи тачно мишљење о њему.

Кад се, дакле, сведе све, види се да је публици грдно подваљено. А ја већ немам речи, којима би довољно осу-

дио то унижавање нашег Позоришта таквим допунствима што се дају „лутајућим“ друштвима да на страном језику играју на Краљевској Народној Позорници. Ено им „Буле-вара“, ако баш желе да се и Београђанима покажу.

О самој прослави немам вам шта рећи, јер то и није била никаква прослава. Сва се прослава састојала у једном програму, испресецаном ка' гујин реп, који је лично пре на какву литерарну папазјанију него на програм за прославу Позоришта. Папазјанија је увек гауна и тешка и у гастриномији и у литератури, ма да састојци њени могу бити одлични, зато ћу вам ја и рећи коју само о детаљима у овој представи, од којих су многи интереснтни.

По моме мишљењу прослава Позоришта мора се са свим друкчије извести. На њој се мора највише истаћи само позориште и његови колаборатори; учинити помен онима, који су га до некадање величине подигли (ако се баш не смеју изгрдити они, који су га до ове низине спустили), зауставити се на самом значају установе, прећи критично њену историју и т. д. Али ко би то све код нас извршио? Управа је мислила да је боље у место свега тога показати нам „волшебниог магарца“! Ама на ми њега, си-ромаха, виђамо сваке преставе.

Прво вече отворено је са једном композицијом Г. Јенка „Александар“, Ви знате какав је Јенко? Мени је незгодно овом приликом говорити о његовим композицијама, то остављам за други пут, кад ћу се позабавити само о њему, а сад вам могу само толико рећи: да ово дело није ни додало ни одузело његовој музичкој репутацији. Он је и после овога остао оно што је и пре тога био.

Затим је дошла једна споменница Кнезу Михаилу. Ова је тачка најприкладнија и најподеснија за прославу Позоришта. Јер завета ако ико, то Велики Кнез, можда чак само он, заслужује да га Позориште слави и да му ми будемо увек благодарни. Ви знате да је г. Брзак постао готово озваничени песник за ову врсту спомена. И овог пута су њега с разлогом изабрали, и он је доста добро окренуо стихове у славу Кнеза заштитника Позоришта. У њих је упио и оно наше српско обећање Кнезу „Твоја мисао погинути неће,“ али ми се чини да ћемо ми какви смо постали, тешко моћи одржати реч.

Приметно сам само два погрешна стиха, који се могу при публикацији ове песме лако исправити. У стиху:

Вечита је љубав што нас веже
За твој спомен *мученички* Кнеже...

рђаво је употребљен придев. Тако написано значи: кнез мученички, као кнез српски, кнез над мученицима, као кнез над Србима, а нема смисао „кнез мучен“.

У стиху:

Пред *сенком* Твојом пуном светлости...

ваља заменити реч *сенком*, речју *ликом*, јер сенка представља увек место скривено од светлости.

Али као што рекох то се да лако исправити.

Одмах после ове одане хвале Оснивачу Позоришта у материјалном погледу, дошла је апотеоза Јоакиму Вујићу, артистичко-литерарном оснивачу Српског Народног Позоришта. Овога је се пута — да је гушка чорба — Управа

обратила с молбом и на једног „од наших“. Г. Милорад Ј. Митровић познати сарадник „Звезде“ опевао је као неку биографију Јоакимову, којом се он представио публици тог вечера. Г. Митровић је тежио да се по тону и духу као и језиком, што више приближи појму, који се обично има о Јоакиму Вујићу, и доста је срећно успео.

После тога монолога, мешовит збор отпевао је једну композицију (речи опет од Митровића) г. Ст. Веничког о којој вам не могу свој суд дати, јер су је скандалозно отпевали, што је врло мало галантно од певача, према овом младом композитеру, који се сад први пут код њих јавља.

Слика је била лепа али дејја ву! Диригенти немају стваралачку имагинацију.

Тиме је завршен артистички део — јер ваљда тек нећете да говорим и, оним музикалијама управничковога ђеда! Хтело се увести у програм сем националне, мало и породичне радости.

После тога су дошла два комада Јоакима Вујича, што је било сувине. Публика је гомилама напуштала салу, а остали су се наплашили толико, да је другог дана прославе кућа била празна. За прву преставу међутим није било места. То, и оне Матковскове преставе, доказују да наш свет хоће и воли да иде у Позориште, али се не да гњавити. Један излазећи сав изубијан и изнемогао с представе рече ми: „о брате! на ово није „награжденије“, ово је награжденије и за нас наказаније“. Шалио се тај обећењак! Казна је била резервисана тек за друго вече. Оно је испало мизерно. Никад нисам видео заморенију публику. У целој представи једва ме је мало раздремало оно пуцање у „Станоју Главашу“, па и то само с комичне стране. Свака је капела слагала Главаша и Исака, који међутим тврди за свој дефердар:

...сад ће иланути,
А до сад јоште *није слава!*

Па и оне слабе капеле и танки ђорци задали су толико деса онима у Управи, да је све живо нагло на врата из ложа, чим је прва капела излоцнула. Ја погледах пренеражено: шта се гради од толиких људи? Кад оно један заптио уши, други киднуо у боше а трећи заглављује врата! Еј, мој Главашу, помислих ја, имао си рашта и гинути, кад си оваке потомке оставио. Ти си „седамнаест рана носио,“ а данашњи ђетићи не смеју ни на позорници да гледају у ватру.

Не бој ми се царе господине,
Како би га жива дочекао
Кад од мртве главе поиграван.

Са овим стиховима се удалих из ове куће, где треба српска младеж да се соколи, и са ове преставе која је требала да прослави наше боље и старије!

Spectator.

Публика београдска ће ипак остати благодарна појединцима на доброј вољи, а нарочито г. г. Топаловићу, Ј. Маричковићу и Веничком.